

УДК 94(477.51)“653”:[84.161.09+398.21(=161)](045)

В. А. Балабушка, аспірант, Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ

СПАДКОЄМНІСТЬ СЛОВ'ЯНО-УКРАЇНСЬКИХ ТРАДИЦІЙ СІВЕРЯН В ОРИГІНАЛЬНОМУ ПИСЬМЕНСТВІ СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ РУСИ

Розкривається спадкоємність оригінального, тобто місцевого письменства східнослов'янського етносу, у складі якого були поляни, древліяни, сіверяни та інші європейські нації. З'ясовано, що основа усної та письмової культури середньовіччя — билини, легенди, перекази, оповідання, що частково трансформувалися в літописи, літописні зведення і стали європейським надбанням спільних традицій сучасних націй. Сіверяни в складі державного об'єднання Київська Русь сформували цілий пласт самобутньої, фольклорно-етнографічної культури, зокрема билин «Іллі Муровця», «Іллі Муровця та Ідолища поганого», «Іллі Муровця і Солов'я-Розбойника»; історичної поеми «Слово о полку Ігоревім». На прикладі цих джерел, зокрема «Повісті временних літ», розкрито трансформацію спадкоємності спільних традицій оригінального письменства української нації в складі східнослов'янського етносу. У сучасних євроінтеграційних процесах України актуально, з позиції культурологічного дослідження, узагальнити процеси формування індоєвропейських культурних особливостей сіверян на прикладі оригінального письменства українського Подніпров'я, що об'єднали народ територію, мову, державність.

Ключові слова: українська ідентичність, східнослов'янські племена, сіверяни, оригінальне письменство, традиції, спадкоємність, Чернігово-Сіверщина, середньовіччя, билини, літописи.

В. А. Балабушка, аспирант, Киевский национальный университет культуры и искусств, г. Киев

ПРЕЕМСТВЕННОСТЬ СЛАВЯНО-УКРАИНСКИХ ТРАДИЦИЙ СЕВЕРЯН В ОРИГИНАЛЬНОЙ ЛИТЕРАТУРЕ СРЕДНЕВЕКОВОЙ РУСИ

Раскрывается преемственность оригинальной, то есть местной литературы восточнославянского этноса, в составе которого были поляне, древляне, северяне и другие европейские нации. Выявлено, что основой устной и письменной культуры средневековья стали былины, легенды, предания, рассказы, частично трансформировавшиеся в летописи, летописные своды, ставшие европейским достоянием общих традиций современных наций. Северяне в составе государственного объединения Киевская Русь сформировали целый пласт самобытной, фольклорно-этнографической культуры: в частности былины «Ильи Муровця», «Ильи Муровця и Идолища...», «Ильи Муровця и Соловья-Разбойника»; исторической поэмы «Слово о полку Игореве». На примере этих источников, в том числе «Повести временных лет», раскрыта трансформацию преемственности общих традиций оригинальной литературы украинской нации в составе восточно-славянского этноса. В современных евроинтеграционных процессах Украины

актуально, с позиции культурологического исследования, обобщить процессы формирования индоевропейских культурных особенностей северян на примере оригинальной литературы украинского Поднепровья, что объединили народ, территорию, язык, государственность.

Ключевые слова: украинская идентичность, восточнославянские племена, северяне, оригинальная литература, традиции, преемственность, Чернигово-Сиверщина, средневековья, былины, летописи.

V. A. Balabushka, postgraduate student, Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv

THE SUCCESSION OF THE SIVERIANS' SLAVIC-UKRAINIAN TRADITIONS IN THE ORIGINAL LITERATURE OF THE MIDDLE ANCIENT RUS

The article narrates the succession of the original, local literature of the East Slavic ethnos, which included the Polans, Drevlians, Siverians and other European nations. It was found out that the basis of the oral and written culture in the Middle Ages were — epics, legends, retellings, stories, which were partially transformed into chronicles, and became the European heritage of the common traditions of current nations. The Siverians, as part of the national union Kievan Rus, formed a whole stratum of original, folklore and ethnographic culture, especially the tale “Illya of Murom”, “Illya of Murom and the Pagan monster”, “Illya of Murom and Nightingale the Robber”; the historical poem “Lay of Igor’s Warfare”. Using the example of these sources, in particular, “Primary Chronicle”, the author reveals the transformation of the succession in the common traditions of the original literature of the Ukrainian nation as a part of the East Slavic ethnic group. In the modern European integration processes of Ukraine, it is important, from the standpoint of cultural research, to generalize the processes of the formation of the Siverians’ Indo-European cultural features using the example of the original writing of the Ukrainians that united people, territory, language, statehood.

Key words: *Ukrainian Identity, East Slavic, Siverians, original literature, traditions, succession, Chernihiv-Siverschyna, Middle Age, tales, chronicles.*

Постановка проблеми. На межі XIX–XX ст. відбуваються фундаментальні зрушення в археологічних дослідженнях пам’яток слов’янської культури, на основі яких сформовано наукові концепції істориків, лінгвістів, археологів про східнослов’янські племена, що визнали культурно-антропологічну концепцію формування українсько-європейської нації. У межах цього процесу відбулися наукові дискусії на тему племен, від яких походить український народ, зокрема особлива дискусія щодо території Дніпровського Лівобережжя регіону Русі заселеного сіверянами. Деякі вчені ідентифікували останніх з іраномовним населенням, західними слов’янами, а також звинувачували сіверян у надмірній схильності до монголо-татарської вотчини. Первинні наукові концепції спільних коренів традицій української народності в складі східнослов’янського етносу заклали класики української історіографії, чії праці й донині слугують джерельним фундаментом сучасних досліджень.

Аналіз досліджень та публікацій обраної проблеми засвідчив, що фундаментальними джерелами систематизації спільних слов'яно-українських традицій в оригінальному письменстві середньовічної Русі були праці класиків історико-культурологічної думки (Грушевський, 1993, 1994; Дорошенко, 1996; Єфремов, 1995; Перетц; Радзикович, 2002; Чижевський, 1956, 1994). Ці розвідки стали головними джерелами для сучасних досліджень у галузі фольклору, етнографії, філології, літератури, історії культури, культурології. На вказаній джерельній базі ґрунтуються сучасні дослідники (Гордієнко, 2013; Євстратов, 2009; Кириченко, 2016; Козлов, 2013; Конча, 2009; Моця, 2010), дисертаційні дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук С. Воїнова «*Слово о полку Ігоревім* і Новгород-Сіверщина» (2003) та І. Костікової «*Вивчення "Слова о полку Ігоревім" в Україні у 1970–1990 рр.*» (1998), що частково розкривають місце походження вказаних билин, літописів через ідентифікацію місцевостей топонімами, зокрема Києва, Чернігова, Новгород-Сіверська, Путивля, Муровійська, фольклорно-етнографічного мовного діалекту, заявленого в «*Слові о полку Ігоревім*», історичних образів та героїв Іллі Муровця, народного співця Бояна, лицарських походів київських та чернігівських князів на прикладі династії Ольговичів (чернігівських князів) із сім'ї Рюриковичів, міфічних язичницьких ідолів, що сформували тисячолітні традиції і вказую на спільну культурну традицію східнослов'янського етносу індоєвропейської сім'ї, до складу якої ввійшли сіверяни.

Мета статті — систематизувати культурологічні знання на базі суміжних наукових досліджень, спадкоємності спільних культурно-мистецьких традицій українського етносу, що в сучасних умовах ідентифікують українську державність та націю, відтворюють стародавні традиції оригінального письменства спільної європейської культурної спадщини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Становлення слов'яно-українських традицій в оригінальному письменстві середньовічної Русі досліджував М. Грушевський, зокрема в томі 4, «*Історія української літератури*». У розділі «*Відгомони дружинного епосу*» науковець виокремив спільну територію розселення слов'ян через билинний епос, пов'язавши українське Подніпров'я, Київщину та Чернігівщину як «*<...> простори країни полян і сіверян*», що утвердилася в билинному епосі та в історії билинної традиції (Грушевський, 1993, с. 12–57). В. Радзикович у підрозділі «*Билини*» (Радзикович, 2002) висвітлює лицарські, героїчні пісні, які в народі названо билинами, і творцем їх, на думку автора, був український народ. На їхнє південне, українське походження вказують образи українських місцевих краєвидів: назви міст — Київ, Чернігів; гідронімів — Дніпро, Десна, Сейм, етнонімів історичних постатей князів Святослава, Ігоря, Володимира Святославовича, котрого в билинах називають «*Красним Сонечком*» (Радзикович, 2002, с. 190). Належність билин до зазначених територій простежується в деяких богатирів: Святогора, Добрині, Іллі Муровця, що змагалися з різними міфічними образами і творили «*предивні*

діла» (Радзикович, 2002, с. 190), захищаючи межі своєї території, утверджуючи її серед інших племен і народів світу.

Д. Чижевський (1994) у 3 розділі «Часи великої Київської держави» структурує билинний епос за територіальними етнонімами, топонімами, зокрема за сюжетами, що зосереджені навколо кількох історичних осіб і територій. Це «цикл билин передхристиянської історії; період Київської Русі, пов'язаний з діяльністю Володимира Великого, Володимира Мономаха»; автор виокремлює «чернігівський цикл» та «тмутороканський князя Мстислава». Ідентичність «чернігівського циклу» билин простежується на основі ідентифікації головного образу билини «героя-богатиря, славетного Іллі Муровця, могилу якого, як автор стверджує, бачили в Лаврі подорожні в XVII, XVIII ст.» (Чижевський, 1994, с. 64). За змістом билини, як утверджує Д. Чижевський, цей образ «<...> в старіших згадках зветься не Муромець, а Муравець, Муровіц, що пов'язане з територіальною місцевістю на Чернігівщині Муровським або Морівійськом» (Чижевський, 1994, с. 64). Автор звертає увагу на героїчні вчинки Іллі, що належать до старої традиції, одна з якої — збереження й оборона власної території, а також вічну боротьбу між добром і злом язичницького та християнського обряду. Як приклад наводить епізоди місцевої історії, взятої з билини: події пов'язані з переміщенням Іллі з Києва до Чернігова, де по дорозі він звільняє Чернігів від татар; з билинним образом Солов'я Розбійника, якого Ілля бере в полон, привозить до Києва і знешкоджує, а також звільнення Києва від міфічного образу «Ідолища поганого» (Чижевський, с. 54). Усі ці епізоди, на думку Д. Чижевського, пов'язані з Черніговом, як і походження самого Іллі, зокрема території навколо Чернігівщини, «<...> що нагадують місцеві назви оповідання про Солов'я — село Дев'ять Дубів (Соловей сидів на «дванадцяти дубах») і ріка Смородина, що теж зустрічається в оповіданні» (Чижевський, с. 54). Ім'я образу Іллі, як констатує автор, «згадується в західноєвропейському епосі, зокрема в германському, перському, кельтському й грецькому» (Чижевський, с. 52–65). Цю концепцію Д. Чижевський поглиблює в праці «Історія української літератури (від початків до доби реалізму)» (1957), нагадуючи «<...> про найпопулярнішого героя Іллю Муровця, чернігівського походження, якого описує західноєвропейський епос; німецька поема «Ортнід» та норвезька саґа про Тідрека» (Чижевський, 1957, с. 68).

Підтверджують тезу територіальної приналежності образів билини й сучасні дослідники, зокрема С. Конча в статті «До питання про походження імені билинного героя Іллі Муромця (історико-географічний аспект)» (Конча, 2009). Різницю давньоруського «Муровця» та більш пізнього образу «Муромця» пояснює за територіальним переміщенням билинного героя з Чернігово-Сіверського Півдня до центральних районів Росії, тобто міста Муром (Конча, 2009, с. 126), де він зустрічається в епосі XVI–XVIII ст. Бо, як зазначає автор первинні форми етноніму билинного образу Іллі Муровця, найдавніші з яких були пов'язані з територією «<...> давньоруського міста Морівійськ (нині Морівськ) на Десні, нижче Чернігова» (Конча, 2009, с. 126). Автор ідентифікує територію з численними

згадками, що містяться в билині й указують на тісний зв'язок епічного Іллі з південними околицями Києва й Чернігова, що є цілком «<...> логічним пошуком його коріння на Півдні України» (Конча, 2009, с. 125). «<...> Ілля Муровець в образі святого Іллі і досі є оберегом нашої України, нетлінні моці котрого зберігаються в Києво-Печерському монастирі» (Конча, 2009, с. 122). Подвиги цього персонажа, як описує М. Козлов, «<...> були відомими далеко за межами східнослов'янських земель, зокрема у скандинавських сагах, західноєвропейських хроніках угро-фікських та балтійських народів» (Конча, 2009).

Міфологічний світ билинного епосу поступово трансформувався в літописне оригінальне письменство й визначив цілісність спадкоємності самобутньої традиції східних слов'ян — від язичницької до християнсько-релігійної філософії світогляду. До оригінального жанру стародавньої писемної літератури належить літописання, що, за висловом М. Грушевського, стало «<...> історичним джерелом, архівом нашої історіографії» і «<...> зразком художньої прози, особливістю писемної ідентичності слов'янсько-української народності», на думку С. Єфремова (1995, с. 92). За його ж визначенням, вони «<...> стали писемною скарбницею культурної спадщини східнослов'янських народів» (Єфремов, 1995, с. 92). Найзначнішим історичним твором Київської Русі і вітчизняним літописом, згідно з визначенням усіх класиків історико-культурологічної думки, був і є літопис «Повість временних літ» (Єфремов, 1995, с. 92). Вищезазначені автори вказують, що на нього посилаються майже всі давньоруські літописи, що збереглися до нашого часу, зокрема Лаврентійський список літопису — «Лаврентеевская летопись» та Іпатіївський список літопису (Єфремов, 1995, с. 93).

У «Повісті» вперше здійснено спробу визначити місце Київської Русі в загальноісторичному процесі світової історії як окреме державне самобутнє об'єднання. У центрі політичної історії літопису актуальним на той час були питання цілісності територіальних меж, незалежності Русі від Візантії, її культурна самобутність. На основі численних історичних фактів Нестор-літописець визначив спільну територіальну цілісність розселення східнослов'янського етносу, зокрема племен, що «<...> сіли на Десні, і по Сейму, і по Сулі, і назвалися сіверянами» (Мишанич, 1989, с. 2–3), спадкоємність династичних зв'язів княжіння династії Рюриковичів, особливостей суспільно-економічного життя, духовної та матеріальної культур, етнопсихології в традиції. На думку Д. Дорошенка, «найстаршими пам'ятками української історіографії являються літописи — хронологічний запис біжучих подій, ведений здебільшого ченцями по монастирях» (Дорошенко, 1996, с. 7). Українське літописання, на його думку, «<...> почалося в Києві в перших десятиліттях XI ст.» (Дорошенко, 1996, с. 7). На думку автора, вони наповненні «<...> багатством змісту, широтою історичної думки й погляду, критичизмом у відношенні до своїх джерел, а також високими художніми прикметами викладу, українські літописи займають визначне місце серед аналогічних пам'яток цілої європейської літератури й історіографії» (Дорошенко, 1996, с. 7).

У сучасному дослідженні О. Моці «До вивчення джерельної бази «Повісті временних літ» (2010) літописи Київської Русі, як і в М. Грушевського, «<...> є одним з найпримітніших історико-культурних явищ середньовіччя» (Моця, 2010, с. 144). Автор статті стверджує, що «<...> на відміну від хронік більшості країн Європи, написаних латиною, вони викладені рідною мовою, яка є їй не цілком ідентичною розмовній, то дуже близькою до неї» (Моця, 2010, с. 144). М. Кириченко (2016) перелічує спільні традиції східнослов'янських племен сіверян, зокрема «<...> сіверяни в складі слов'ян, що переселилися з Дунаю до Дніпра, сіверян у формуваннях, які говорили слов'янською мовою, сіверяни у складі слов'янських об'єднань, що населяли Велику Скіфію» тощо (2016, с. 8).

До оригінального жанру писемної спадщини належить «Слово про Ігорів похід» або «Слово о полку Ігореві, Ігоря сина Святославля, внука Ольгова» (Гординський, 1976), який визначено як «героїчну поему кінця XII століття», а також як «поетичний твір невідомого автора княжої доби» (Гординський, 1976, с. 2892–2904). Відповідно до енциклопедії українознавства, «<...> ранні дослідники відкрили зв'язок «Слова...» з українською народною поезією, особливо публікації М. Максимовича, О. Потебні, О. Огоновського, П. Житецького, В. Перетца, М. Грунського, в еміграції Д. Чижевського, О. Прицака та багато іноземних» (Гординський, 1976, с. 2892–2904).

М. Грушевський (1994) у серійному виданні «Історія української літератури», в т. 2., у розділі «Творчість XII–XIII вв. «Слово о полку Ігоревім» подає список дослідників, таких як «<...> Буслаєв, Лавровський, Майков, що підкреслювали народний характер цієї поезії» (Грушевський, 1994, с. 159–161). Зокрема, «<...> образ Бояна і автора «Слова» вони представляли собі співцями, які хоч і обертаються серед княжої дружини і живуть на княжих дворах, але стоять вповні на ґрунті народної традиції» (Грушевський, 1994, с. 159–221). М. Грушевський серед списку дослідників виокремив Веселовського, котрий «<...> доповнив новим матеріалом старі помічення над зв'язками «Слова» з народною східнослов'янською поезією» (Грушевський, 1994, с. 159–221).

В. Перетц у розділі 5 «Доля «Слова...» в рукописній традиції» (Перетц) подає схематичну таблицю, відповідно до якої «Слово о полку Ігоревім» у літописній традиції слов'ян використовується більше дев'яти разів, аж до XVIII ст. Він стверджує, що «<...> його, безперечно, знав автор Київського літопису, що списав події 1184–1187 рр. і в деяких місцях повторив достеменно й план «Слова...», а часом — і вислови; співвідносні південно-руському оповіданню про похід Ігорів оповідання Київського літопису та «Слова...» (Перетц) тощо. В. Перетц у розділі 10 «Слово й народня словесність» підтверджує попередню думку, що М. Максимович започаткував напрям, «<...> що витолкує «Слово...» по-новому, учений намагався знайти зв'язок «Слова...» з українською народною поезією, яке є «початком південно-руської поезії, яка звучала і звучить ще в думках бандуристів і в багатьох піснях українських» (Перетц).

Немало сучасних дослідників, серед котрих І. Костікова, стверджують: «<...> вагомий внесок у дослідження поеми зробили М. Максимович, М. Костомаров, М. Драгоманов <...>» (Костікова, 1998) Науковець, як і попередні вчені, визначає М. Максимовича «<...> як одного із перших, хто аргументовано довів зв'язок пам'ятки з історією й культурою українського народу» (Костікова, 1998, с. 4). У своїх працях він проаналізував мову й поетичний стиль пам'ятки, їх спорідненість з українськими думами. У 1859 р. М. Максимович уперше переклав поему українською мовою з доданим до нього коментарем (Костікова, 1998, с. 4). Також, на думку І. Костікової, «<...> І. Франко вважав поему творінням українського народу, яка складається з кількох самостійних пісень, створених різними авторами» (Костікова, 1998, с. 5). І. Костікова, пославшись на праці К. Ушинського, С. Обнорського, С. Коткова, підтвердила їх діалектологічний місцевий матеріал і надала нові лінгвістичні докази на захист версії про чернігово-сіверське походження пам'ятки, назви географічних місць, які трапляються у «Слові...» і збереглися до нашого часу в Чернігово-Сіверщині (Костікова, 1998, с. 4). Д. Гордієнко (2013) аналізує дисертацію кандидата філологічних наук С. Воїнова, «<...> який указав на 746 топонімічних паралелей до 157 лексем «Слова» з території Новгород-Сіверщини, до того ж 86 сіверських лексем не зустрічаються, як він утверджує в жодній іншій пам'ятці епохи» (Гордієнко, 2013, с. 272). Як літературна пам'ятка «Слово...» тісно пов'язане з писемною традицією Чернігово-Сіверщини (Гордієнко, 2013). Далі автор вказав на дослідження П. Охріменка, котрий порівняв «Слово...» з чернігівськими творами, як «Хоженіє ігумена Даниїла», «Слово о князях», «Житіє чернігівського князя Михайла та його боярина Федорова». Вищезазначенні автори підтвердили «наявність чернігово-сіверських літературних традицій у повісті-поєми про Ігорів похід, її активний вплив на пізнішу художню традицію писемності материнської землі та прилеглих до неї районів» (Гордієнко, 2013, с. 273).

В. Євстратов (2009) зазначив, що «<...> на Чернігівщині зберігається екземпляр «Слово о полку Ігоревім» 1800 р. в Ніжинському державному університеті імені М. Гоголята у бібліотеках Чернігова, Новгород-Сіверського, дослідження різних періодів, які підтверджують реальні історичні події, персоналії Чернігово-Сіверщини XII ст. періоду походу князя Ігоря проти половців» (Євстратов, 2009, с. 12). Більшість авторів цих праць вважають, що твір написано на Чернігово-Сіверщині. В. Євстратов у цій статті погоджується з дослідженнями П. Охріменка, котрий указує, що ««Слово» розкриває суть загальноруського патріотизму, симпатії до Чернігово-Сіверської землі, її народу і князів Чернігово-Сіверщини – Мстислава, Романа, Ярослава» (Євстратов, 2009, с. 2). Обидва переконані: ««Слово...» було написано на Чернігово-Сіверській землі близькою до Ігоря людиною, його наставником, учасником походу, автором Чернігово-Сіверського літопису» (Євстратов, 2009, с. 13).

Висновки. Однією з найвизраźніших особливостей східнослов'янського етносу була європейська традиція розбудови державного об'єднання

Київська Русь зі спільною територією, самотутньою усною й письмовою культурами. Унікальність території, самотутність народу стали основою оригінального фольклору, обрядів, звичаїв, самотутніх мовних особливостей етнізмів, топонімів, гідронімів, що ідентифікують українську народність у складі східнослов'янських племен. Народна мова, особливості місцевих регіонально-територіальних діалектів були покладені в основу усної й письмової культурних традицій слов'ян. Важливим джерелом культурологічних знань була і є усна народна творчість, що стала скарбницею подій багатовікової дописемної історії. Місцеві народи тисячоліттями творили легенди, прислів'я, приказки, билини, перекази, що сформувались як жанр усної народної творчості та слов'янського героїчного епосу. Першим і найдавнішим жанром героїчного епосу українського народу були билини, що стали феноменом цієї особливості національної традиції на всій території східнослов'янського етносу доби середньовіччя. Незважаючи на те, що тривалий час російські вчені намагались довести, ніби билини є суто російським епосом, а билинна традиція не збереглася в Україні, все ж не можна нехтувати багатьма історичними й фольклористичними доказами, що свідчать про місцеве, тобто оригінальне походження цього історичного жанру. Топоніміка билинного змісту вказує на такі міста Русі, як Київ (найчастіше), Чернігів, Новгород-Сіверський, Путивль, Галич та ін. У них йдеться про політичні зв'язки, торгівлю держави, у якій вони виникли: із Царгородом, Близьким Сходом, Індійським царством. Билини сформували героїчно-патріотичний епос захисту меж території Київської Русі, що виник у княжу добу в період трансформації язичницько-християнського світогляду давніх русичів. Тільки розуміння цих двох світоглядних концепцій дозволить пояснити походження билин, деякі їх складові, елементи поетики. Територія Південно-Східного регіону України стала ареалом особливої усної та письмової традиції, що відобразив спільну традицію українського народу.

Особливе місце належить «Слово о полку Ігоревім», де висвітлюється більшість національних традицій. Династія князя Ігоря Новгород-Сіверського складається з династії князів Рюриковичів-Мономаховичів, головна лінія Ростиславичів, чернігівно-сіверська лінія Святославовичів — Ольговичів, нащадка Ізяслава Ярославовичів, що традиційно вели століттями державне управління, виробили особливі традиції війська-дружини та ін. Образ дружини, саме з позиції національної традиції ще й уособлюється як образ жінки Ігоря — Ярославни, берегині роду та праобразу Берегині-Батьківщини сакральної матері заступниці всієї України — Оранти. Важливу роль відіграла мовно-лінгвістична традиція «Слова о полку Ігоревім», яке написано спільною давньослов'янською мовою, що зазнала місцевих локальних впливів народного-фольклору, тобто мовою українського народу, якою вели офіційне діловодство, поширювалась усна й письмова державна ідеологія. У подальшому дослідженні буде систематизовано традиції матеріально-духовної культури, що самотутньо ідентифікують Чернігово-Сіверське населення в складі європейської сім'ї.

Список посилань

- Воїнов, С. (2003). «Слово о полку Ігоревім» і Новгород-Сіверщина. (Автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01). НАН України, Інститут літератури імені Т. Г. Шевченка, Київ.
- Гординський, С. (1976). *Енциклопедія українознавства. Словникова частина (ЕУ-II)* (Т. 8, с. 2892–2904). Париж, Нью-Йорк. Взято з <http://litopys.org.ua/encycl/euii222.htm#pi>
- Гордієнко, Д. (2013). «Слово о полку Ігоревім» на сторінках часопису «Сіверянський літопис» (1995–2012)». *Княжа доба: історія і культура*, 7, 272–294. Взято з http://nbuv.gov.ua/UJRN/kdik_2013_7_25
- Грушевський, М. (1993). *Історія української літератури* (Т. 2). Київ: Либідь.
- Грушевський, М. (1994). *Історія української літератури* (Т. 4). Київ: Либідь.
- Дорошенко, Д. (1996). *Огляд української історіографії*. Київ: Видавництво «Українознавство».
- Євстратов, В. (2009). «Слово о полку Ігоревім» — важливе джерело вивчення подій XI–XII століть на Чернігово-Сіверщині. *Сіверянський літопис* № 5, 11–17.
- Єфремов, С. (1995). *Історія українського письменства*. Київ: «Феміна».
- Кириченко, М. (2016). Повесть временных лет как источник по истории северян. *Гілея*, Науковий вісник, 104, 8–11. Взято из http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2016_104_4
- Козлов, М. (2013). Ілля Муромець та Ідолище погане (з історії протистояння пізніх язичників та давньоруських князів в другій половині XII ст.). *Гілея*, Науковий вісник, 75, 12–14. Взято з http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2013_75_6
- Конча, С. (2009). До питання про походження імені билинного героя Іллі Муромця (історико-географічний аспект). *Історико-географічні дослідження в Україні*. (с. 121–136). Взято з <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/13198/10-Koncha.pdf?sequence=1>
- Костікова, І. (1998). *Вивчення «Слова о полку Ігоревім» в Україні у 1970–1990 -х роках*. (Автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.01.02). Харківський державний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Харків.
- Мишанич, О. (Ред.). (1989). *Літопис руський*. Л. Махновець (Пер.). Київ: Дніпро, XVI.
- Моця, О. (2010). До вивчення джерельної бази «Повісті временних літ». *Український історичний журнал*, 6, 144–149. Взято з http://nbuv.gov.ua/UJRN/UIJ_2010_6_12
- Перетц, В. *Слово о полку Ігоревім пам'ятка феодальної України-Руси XII віку*. Взято з <http://litopys.org.ua/index.html>
- Радзикович, В. (2002). Письменство. *Історія української культури*. І. Крип'якевич (Ред.) (4-те вид., стереотип.). (с. 186–191). Київ: Либідь.
- Чижевський, Д. (1956). *Історія української літератури (від початків до доби реалізму)*. Нью-Йорк: Українська Вільна Академія Наук у США.
- Чижевський, Д. (1994). *Лекції з історії української літератури*. Чижевський Український вільний університет. Мюнхен; Львів.

References

- Voinov, S. (2003). *Lay of Igor's Warfare and Novgorod-Siverschyna*. Kyiv: Extended abstract of candidate's thesis: 10.01.01. [in Ukrainian].
- Hordynskiy, S. (1976). *Encyclopedia of Ukrainian Studies. The vocabulary part (Eu-II)* (T. 8, pp. 2892–2904). Retrieved from <http://litopys.org.ua/encycl/euii222.htmspi>. [in Ukrainian].
- Gordienko, D. (2013). "Lay of Igor's Warfare" on the pages of the journal "Siverskyi Chronicle" (1995–2012)". *Prince's Day: History and Culture*, 7, 272–294. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/kdik_2013_7_25 [in Ukrainian].
- Hrushevskiy, M. (1993). *History of Ukrainian Literature* (vol. 2). Kyiv: Lybid. [in Ukrainian].
- Hrushevskiy, M. (1994). *History of Ukrainian Literature* (vol. 4). Kyiv: Lybid. [in Ukrainian].
- Doroshenko, D. (1996). *An overview of Ukrainian historiography*. Kyiv: «Ukrainoznavstvo». [in Ukrainian].
- Yevstratov, V. (2009). "The Word of the Igor's Regiment" — an important source of studying the events of the 11–12 centuries in Chernihiv-Siverschyna. *Siverskyi Chronicle*, 5, 11–17. [in Ukrainian].
- Yefremov, S. (1995). *The history of Ukrainian Literature*. Kyiv: "Femina". [in Ukrainian].
- Kirichenko M. (2016). *The Tale of Bygone Years as a source for the Siverians' history*. Gilea, Scientific Herald, 104, 8–11. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2016_104_4. [in Russian].
- Kozlov, M. (2013). "Il'ya of Murom and the Pagan monster" (from the history of the confrontation of the late pagans and ancient princes in the second half of the 12th century). Gilea, Scientific Herald, 75, 12–14. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2013_75_6 [in Ukrainian].
- Koncha, S. (2009). The origin of Il'ya of Murom's name (historical and geographical aspect). *Historical and geographical research in Ukraine*. (pp. 121–136). Retrieved from <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/13198/10-Koncha.pdf?sequence=1> [in Ukrainian].
- Kostikova, I. (1998). *The study of "Lay of Igor's Warfare" in Ukraine in 1970–1990. (Extended abstract of candidate's philological thesis 10.01.02)*. H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University. Kharkiv [in Ukrainian].
- Myshanych, O. (1989). *Russian chronicle*. L. Makhnovets (Trans.). Kyiv, Dnipro, 16. [in Ukrainian].
- Motsia, O. (2010). Studying the source base "Tale of Bygone Years". *Ukrainian Historical journals*, 6, 144–149. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/UIJ_2010_6_12. [in Ukrainian].
- Peretz, V. *The word about the regiment Igor's monument of feudal Ukraine-Rus 12th century*. Retrieved from <http://litopys.org.ua/index.html> [in Ukrainian].
- Radzikevich, V. (2002). *Writing. History of Ukrainian Culture*. I. Krypiakovich (Ed.) (4th issue, stereotype). Kyiv: Lybid. [in Ukrainian].
- Chyzhevsky, D. (1956). *History of Ukrainian literature (from the beginning to the*

time of realism). New York: Ukrainian Free Academy of Sciences in the USA. [in Ukrainian].

Chyzhevsky, D. (1994). *Lectures on the history of Ukrainian literature*. Chizhevsky Ukrainian Free University. Munich; Lviv. [in Ukrainian].

V. A. Balabushka, postgraduate student, Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv

vika4ka-vip@ukr.net

orcid.org/0000-0002-4271-6993

THE SUCCESSION OF THE SIVERIANS' SLAVIC-UKRAINIAN TRADITIONS IN THE ORIGINAL LITERATURE OF THE MIDDLE ANCIENT RUS

The purpose of the article is to systematize cultural knowledge on the basis of related scientific research, the continuity of the joint cultural traditions of the Ukrainian ethnos, which under modern conditions identify the Ukrainian statehood and nation, reproduce the ancient traditions of the original literature of the common European cultural heritage.

Research Methodology. The article offers an analysis of the studies of classical works of historical and cultural thought — M. Hrushevsky, D. Doroshenko, C. Yefremov, V. Peretz, V. Radzikevich, D. Chizhevsky. The modern researchers are the following: D. Gordienko, V. Yevstratov, M. Kirichenko, M. Kozlov, S. Konch, A. Motsi, S. Voinov, I. Kostikova.

The results of the study became the systematization of the traditions of the original literature of the East Slavic tribes of the Siverians as in the case of the epic “Ilya Murovets and Ido’sche Ploha”, “Ilya Murovets and the Moorovez and the Robber”; the general history of culture “The Tale of Bygone Years”; an original poem “The Lay of Igor’s Host”.

Novelty. For the first time in the Ukrainian historiography, from the standpoint of cultural research, an attempt has been made to highlight the transformation of the original literature of the Siverians as part of the East Slavic tribes. The original identity of the original literature of the Siverians through the territorial affiliation of the locality, the names of the ethnonym, the Rurikovich dynasty (Olgovichi), local heroic images of the people’s heroes, mythical images are analyzed.

The practical significance of the results obtained can be used as a component of the lecture course “Culture of Rus”, “Chernigov-Northern Territory”.

Key words: *Ukrainian Identity, East Slavic, Siverians, original literature, traditions, succession, Chernihiv-Siverschyna, Middle Age, tales, chronicles.*

Надійшла до редколегії 14.06.2017 р.